

## **L. Guicciardini, Beschrijvinghe van alle de Nederlanden, Amsterdam 1612**

### **pagina 145 t/m 147**

In't jaer 1606 zijn de Spaensche/ beleyt van Don Guilelmo Verdugo / bastaert sone van den ouden Verdugo / voor Brevoort ghekomen by avont / ende gelieten hun te wesen van Prince Maurits Ruyterye / roepende aen de wacht dat zy vande Spaensche vervolght waren / biddende maer/ ter wyle zy eenen Spaenschen Lieutenant by haer ghevangen hadden / dat sy haer mochten onthouden onder de vestinge / op dat haer haren buyt niet ontweldicht werde / leydende dadelijck eenen als den ghevanghen Lieutenant. Als hier over die van binnen malcanderen raedt vraechden / zijn zy terwyle aen de vestinghe ghekomen / ende hebben haer Petars aen de poorte behendelijcken vast ghemaect / haer vyerwerck aenghesteken ende de poorte gheopent/ eer den alarm inde stadt konde komen. Soo dat zy alsoo binnen gheraect zijn / doodtslaende al wat voor de handt quam / die niet vele waren : want den meesten deel vande soldaten vluchten terstont met eenighe borgherye op't casteel. Ende ghemerckt de brugghe tusschen de stadt ende het casteel afgeworpen was / soo en conden zy met haer Petars aen de poorte niet komen / noch het selve inkryghen. Dese tydinghe terstont tot Zutphen komende / soo hebben de omliggende garnisoenen haer ophemaect / ende Brevoort beset. Ende terstont daer nae is het volkomelijck belegert geweest: daer vooren komende Graef Hendrick met veel voetvolcx / ende wel sesentwintich Cornetten peerden. Waer door die van Brevoort hun dus sterck besloten vindende / ende van die van het casteel gheduerichlijk beschoten / veel volcks verliesende / zijnde bykants sonder buskruyt ende victualie / zijn den 22 Martij gheaccordeert / dat sy des selven middaechs daer souden uyt trecken / elck van waer hy ghekomen ware / met haer volle gheweer / naer krijchsghetryck: dies souden zy ter plaetsen wederstellen / alle de ghevanghenen / die zy daer uyt ghevoert hadden / met al het ghene dat zy daer genomen hadden: waer voor Verdugo als Ostagier bleef.]

Den 22 Julij 1606 heeft Spinola Locchem doen berennen / besluyten / ende noch dien nacht daer op approcheren: Die van binnen verschrikt zijnde / gaven de plaetse over den 23 Julij / sonder eenen scheut verwacht te hebben. Maer dese stadt wert weder van Prince Maurits ingenomen den 26 Octobris in het selve jaer.

In't jaer 1606 is Spinola den 3 Augusti met zynen Legher voor Grol gekomen : alwaer hy op het eerste aenkomen met schermutsinghe ontfanghen werdt. Daer nae de buytenwercken inghenomen hebbende / de grachten ghevult / ende mede gheraect zijnde tot in de Mynen van der stadt : soo heeft hy de stadt bestaen aen drie plaetsen te bestormen : die van binnen doende aensegghen / dat hy haer niet meer tijds als een ure hun te bedencken wilde vergunnen / oft hy wildet al vermoorden : hy wilde ende moeste de stadt hebben. Waer door die van binnen seer verschrikt zijnde / hebben den Gouverneur tot accoort beweecht / ende heeft alsoo den 14 Augusti de stadt overghegheven : ende de soldaten zijn daer met achthien vlieghende vaendelen uytghetrocken.

## **Kemp, C.M. van der, Maurits van Nassau, prins van Oranje (Rotterdam 1843). Deel 2**

**Inleiding:** deel II, pagina 117 t/m 122.

MAURITS was gedurende den winter en het voorjaar van 1606 zeer bekommerd van wege de zwakheid des legers en de geweldige voornemens des vijands. Herhaaldelijck vermaande hij de Staten om het leger te versterken: doch vruchteloos, daar men zich op het gebrek van 's lands geldmiddelen beriep. Gaarne ook had hij den vijand in het veld willen voorkomen, en daartoe gebruik maken van SPINOLA'S afwezigheid, die in *Spanje* bezig was geld en manschappen te werven: doch ook ten dezen belette hem gebrek aan geld en volk tot groot ongenoegen des Konings

van *Frankrijk*. Het besluit was dus, dat men zich tot eenen verwerenden oorlog bepaalde, en afwachtte wat de vijand aanvangen zou.

SPINOLA, in het laatst van Mei wedergekeerd, verzamelde terstond een aanzienlijk leger, hetwelk hij in tweeën verdeelde. Het eene deel, sterk omtrent 7000 man te voet en 14 compagnien paarden, stelde hij onder bevel van den Graaf VAN BUCQUOY, die daarmede op den 18<sup>den</sup> July zich nedersloeg te *Mook* op de Maas, ten einde, zoo het scheen, *Nijmegen* en *Grave* in vreeze te houden. Over het andere deel, sterk omtrent 11000 man te voet en 27 veld- ruiters, nam hij zelf het bevel en kwam daarmede op denzelfden 18<sup>den</sup> July te *Goor* in *Overijssel*. Eerst was zijn oogmerk geweest op *Vriesland* en *Groningen*: doch vernemende, dat van wege den grooten regen en het moerassige land de inval ondoenlijk zoude zijn, was hij van plan veranderd en had nu ten oogmerk, om over de rivieren in *Gelderland*, *Utrecht* en *Holland* door te dringen.

Ook MAURITS had met veel moeite een tamelijk leger bijeen gekregen, hetwelk hij in het begin van July omtrent *Arnhem* vereenigde: hij kwam daarmede den 15<sup>den</sup> te *Doesburg* en den 16<sup>den</sup> te *Deventer*, ten einde SPINOLA in het oog te houden, terwijl hij 60 vendelen voetvolk en 8 compagnien ruiters stelde onder het bevel van den Overste WARNER DU BOIS, om op BUCQUOY te letten en alle de steden en passen tusschen *Schenkenschans* en *Gorcum* te bezetten.

's Vijands oogmerk was om met zijne beide legers gelijktijdig den overtocht te beproeven. Doch de poging, door BUCQUOY daartoe bij het dorp *Kekerdom* op den 21<sup>sten</sup> July in het werk gesteld, mislukte hem door de wakkerheid van DU BOIS, die hem met groot verlies den wijk deed nemen. Beter slaagde SPINOLA: hij geliet zich, als of hij het oog op *Deventer* had, en deed alzoo MAURITS besluiten derwaarts te trekken en de stad *Lochem* eenigzins te ontblooten: maar onverwachts viel hij nu *Lochem* aan en dwong hij de zwakke bezetting, aldaar gelaten, na eenige verdediging, reeds den volgenden dag, den 23<sup>sten</sup> July, tot de overgaaf.

Te *Lochem* bleef SPINOLA met zijn leger stil liggen tol den laatsten der maand, toen hij onverwachts optrok naar den kant van *Zwol* en *Genemuiden*, om aldaar over den Yssel te komen: doch de aanslag miste hem op den 2<sup>den</sup> Augustus door de kloekmoedigheid van den Drost van *Salland*, zoodat hij na een scherp gevecht genoodzaakt werd tot den aftocht.

Terstond den volgenden dag wendde hij zich met zijn gantsche leger naar *Grol*, hetwelk met 13 of 1400 man bezet was. Hij werd er eerst wel dapper ontvangen: doch zijn vast besluit om de stad, het kostte wat het wilde, in te nemen, deed hem met zulke hardnekkigheid en verwoedheid, zonder zijn volk te ontzien, de aanvallen doorzetten en herhalen, dat hij, na reeds vele stadswerken vermeersterd en op den 14<sup>den</sup> Augustus alles tot eenen geduchten storm gereed gemaakt te hebben, den schrik in het hart van burgerij en bezetting joeg en nog denzelfden dag de stad tot overgaaf dwong.

MAURITS had intusschen uit alle de door hem bezette plaatsen zijn leger moeten bijeen trekken, om *Grol* te hulp te komen, hetwelk hij der bezetting stellig beloofd had den 16<sup>den</sup> te zullen doen, met last dat zij zich tot zoolang dapper gedragen zou. Met allen ijver had hij dan ook den 15<sup>den</sup> zijn leger te *Doesburg* bijeen vergaderd: en nu gereed staande om tot ontzet aan te rukken vernam hij tot zijn leedwezen, dat de stad zich op den vorigen had overgegeven.

Intusschen begon SPINOLA gebrek aan leeftocht te krijgen en nam hij het besluit naar den Rhijnkant terug te trekken en *Rhijnberk* te belegeren. Nadat hij *Grol* behoorlijk versterkt had, gaf hij aan BUCQUOY last van *Mook* op te breken en naar *Rhynberk* te trekken, waaraan op den 20<sup>sten</sup> Augustus voldaan werd. Zelf trok hij een paar dagen daarna van *Grol* op. MAURITS, van dit een en ander verwittigd, liet terstond door zijnen broeder Graaf HENDRIK de stad *Rhynberk* van meer bezetting voorzien, trok SPINOLA na en legerde zich op den 30<sup>sten</sup> Augustus nabij *Wesel*, waar hij zich verschanste.

MAURITS echter zag geene kans, om of de stad te ontzetten of het leger van SPINOLA aan te tasten. Deze lag te wel verschanst en behoefde geenen aanval te duchten. Slechts aan de oostzijde der stad zou voor MAURITS misschien eenig middel geweest zijn: doch hiertoe had hij zich te ver van de grenzen des lands moeten verwijderen en dezelve dus blootstellen aan eenen onverwachten inval des vijands, die, *Rhijnberk* verlatende, tevens MAURITS van de grenzen had kunnen afsnijden. Hij begreep dus wijselijk te moeten blijven stil liggen, ten einde, terwijl de vijand zijne hoornen op de uiterste deelen afstootte, het binnenland te kunnen beveiligen en de meer belangrijke

plaatsen te hulp komen. Deze reden, zegt VAN METEREN, wordt van de krijgsverstandigen voor suffisant en van groote importantie geacht, omdat men altoos de wonden van harte moet afweren.

Al de aandrang der Staten, die daartoe op de 26<sup>sten</sup> September in het leger gekomen waren, kon MAURITS van zijn gevoelen niet afbrengen. Alleenlijk liet hij zich op den 30<sup>sten</sup> September bewegen eenen aanslag op Venlo te beproeven, waartoe hij zijnen broeder met genoegzaam volk afzond, terwijl hij zelf zich met het overige leger gereed hield tot ondersteuning. Dan de aanslag mislukte op den 2<sup>den</sup> October, en hij moest terugtrekken.

Onderwijl was ook de bezetting van *Rhijnberk* door den vijand tot het uiterste gebracht. Ziende, dat er geene hoop op ontzet was, had zij zich den 1<sup>sten</sup> October met den vijand verdragen, en gaf zij hem de stad op den volgenden dag over.

Dan ofschoon hem nu het goede geluk scheen te achtervolgen, zag hij zich echter door gebrek aan geld en daaruit ontstane muiterijen in zijn leger, belet zijne overwinningen voort te zetten of iets meer te ondernemen. Den 11<sup>den</sup> October, na *Rhijnberk* goed bezet te hebben, trok hij van daar hooger op naar *Roeroort*, om zijn leger eenige rust te verschaffen.

MAURITS kreeg hierop eenige hoop, dat het hem mogelijk zou zijn *Lochem* en *Grol* te herwinnen. Den 24<sup>sten</sup> October zond hij Graaf ERNST VAN NASSAU met eenig volk naar eerstgenoemde stad, met dat gevolg, dat zij zich na een kort beleg op den 29<sup>sten</sup> overgaf. Alzoo was *Lochem* weder vermeersterd.

Den daarop volgenden dag trok hij voor *Grol*, welke stad hij terstond besluiten en met graven naderen deed. Doch op den 1<sup>sten</sup> November viel er zulk een slecht weder met aanhoudenden regen in, dat hij uit medelijden voor de soldaten, die al vast ziek begonnen te worden, het werken moest doen staken, totdat het weder, gunstiger, worden zou. Hierdoor was hij op den 4<sup>den</sup> November nog niet genoeg beschanst, toen hij vernam, dat SPINOLA met een leger van 8000 man te voet en 900 te paard in aantocht was en ook werkelijk twee dagen daarna in de nabijheid kwam, tot groote verbazing der onzen, die gemeend hadden, dat het den vijand onmogelijk zoude geweest zijn zoo spoedig weder zijn leger te vereenigen. MAURITS was niet onwillig, slag te leveren: doch toen hij op den 7<sup>den</sup> November zijn leger in slagorde stelde, merkte hij, dat hij geen derde deel van hetzelfde wegens ziekte bijeen konde brengen; weshalve hij op den 12<sup>den</sup> November besloot het beleg op te breken. Veel deed tot dit besluit, dat SPINOLA eene zekere moeras was overgetrokken, welke aan MAURITS als onoverkoombaar was voorgesteld, zoodat SPINOLA hem spoediger op de hand was, dan hij had kunnen denken. VAN METEREN zegt hierop: Dit leste stuk of ontzet van SPINOLA is stout en resolut geweest: maar zoo het Prins MAURITS gelegen had geweest, om *Grol* eenen slag te leveren, zoude hij mogelijk hem wel bekommerd gevonden hebben. Maar Prins MAURITS alijd de ooge houdende op de conservatie van 't binnenste en om tijd te gewinnen, heeft om die stad niet willen hasarderen.

Hierop heeft MAURITS zijn leger in de garnizoenen verdeeld, terwijl ook SPINOLA naar den Rhijn terugtrok. De Staten ontboden MAURITS naar *den Haag*, waar hij op den 25<sup>sten</sup> November aankwam.

De uitkomst van MAURITS krijgsbedrijven was derhalve dit jaar even weinig voordeelig, als het vorige, en zijn oorlogsroem leed zoo binnen als buiten 's lands eenige opspraak. Koning HENDRIK van *Frankrijk*, zegt men, heeft betuigd, dat het gedrag van den Prins voor *Grol* en *Rhijnberk* niet had beantwoord aan het denkbeeld, 't welk zijne vroegere bedrijven van zijne oorlogsbekwaamheden hadden doen opvatten. Maar, mag men vragen, was de vrijmachtige Koning van het uitgestrekte *Frankrijk* wel in staat, om zich geheel te verplaatsen in den toestand van den Veldheer, die zich den *Dienaar* moest noemen van de Staten eener kleine Republiek, welke bij eene nederlaag van haar leger openlag voor den vijand en wel voor eenen vijand als SPINOLA? MAURITS was gewoon bij al zijne ondernemingen de kansen nauwkeurig te wikken en te wegen, en schijnt altijd minder te hebben geschroomd zich aan de opspraak bloot te stellen van te weinig gedaan te hebben, dan het behoud des Vaderlands in de waagschaal te stellen tegen de hoop van lauweren te plukken, welke anders zoo verleidelijk is voor den veldheer.

Op den 25<sup>sten</sup> Augustus 1606 had de Agent AERSSSEN uit *Parijs* geschreven: Z. Maj. is zeer te onpassig in de prosperiteit van SPINOLA, omdat hij oordeelt, dat die bij foute van goed beleid onder U. E. M. gouvernement toekomt, zeer beklagende, dat U. E. M. zoo schoonen leger ledig houden, zonder te tenteren in eeniger maniere 't secours van de belegerde plaatsen: waaruit SPINOLA verzekerd wordt alles te emporterren, waar hij maar kan voorkomen. En ik merk, dat deze kleine adversiteiten grootelijks altereren de affectie van Z. Maj. die gaarne zoude zien, dat U. E. M. haren vijand wat beter 't hoofd boden, geloovende dat U. E. M. even sterk zijn. Hij verwijt mij, dat U. E. M. de occasien van de absentie van SPINOLA verzuimd hebben en nu den oorlog beginnen defensivelijk te voeren; 't welk U. E. M. middelen zal consumeren, den Spanjaard moed geven om zijn effort te doubleren, en de naburen meer op 't employ van hun secours met achterdenken doen letten. U. E. M. zouden niet gelooven, wat een trophee dat bij de Spaansche Ministers (*Pag. 550*) over deze kleine exploiten wordt gevoerd, en hebben hier te hove zulken steun en adres, dat het bij de continuatie wel iets anders zoude kunnen voortbrengen. Z. Maj. heeft zelfs zeer solemnelijk zijne klachten over 't beleid van U. E. M. oorlog aan den Prins van *Anhalt* gedaan, zich toonende in alles zeer te onvreden: waarop ik niet weet te antwoorden, omdat deze contrarie wind U. E. M. brieven retardeert. En op den 5<sup>den</sup> December schreef hij: SPINOLA hoopt en beroemt hem niet min, dan den oorlog van dit jaar nog midden in *Holland* te planten: en Z. Maj. gelooft, dat hem dat licht om doen zal zijn, nu hij bij experientie bevindt, dat men hem niet wil verwachten om met hem te slaan. Ook is Z. Maj. in het verlaten van het beleg van *Grol* zoo te onvreden, dat ik niet zie, met wat nieuwe redenen, sterker als de mijne, U. E. M. gezanten hem zullen contenteren. Hij beklagt hierdoor 't secours, dat hij U. E. M. heeft gegeven, en wilde 't zelve tot fortificatie van zijne frontieren hebben geëmployeerd, niet kunnende gelooven, of deze slappigheid in 't beleid van den oorlog procedeert door eenige bedekte misverstanden in U. E. M. affairen, die in tijds dienen weggenomen, zoo men den heelen Staat niet wil laten pericliteren, te meer omdat U. E. M. menigte van goed krijgsvolk hebben en 't zelvige in zulke gewichtige occasien niet employeren: ja gelijk hem zijn Ambassadeur te *Brussel* en de Hertog VAN ROHAN op zijne wederkomst hebben verzekerd, zoo had SPINOLA maar tusschen de 5 en 6000 man en U. E. M. over de 12000 ter tijd van het ontzet. U. E. M. zullen dan gelieven op dit punt te letten, opdat hierdoor Z. Maj. niet wijder worde gedegouteerd.

**Emanuel van Meteren, Commentarien ofte Memorien van den Nederlandtschen Staat/Handel/Oorloghen ende Geschiedenissen van onsen tijden etc. mede vervattende eenige haerder ghebueren handelinghen, beschreven door Emanuel van Meteren ende bij hem voor de tweede en leste reijse over-sien/verbetert ende vermeerdert, oock so verre ghebrocht totten af-scheyt .... van Wapenen ende Vrede in 't jaer 1608 ghedruckt op Schotylandt buyten Danswijck / bij Hermes van Loven voor den autheyr.. (Antwerpen 1608) tweede herziene uitgave.**

**Boek 28, fol. 144 Augustus 1606**

**Een poging van Spinola om de stad Zwolle bij verrassing te nemen is door toedoen van de Drost van Salland, Warmelo, mislukt.**

Spinola siende dat hem dit stuck ende passagie (van Swerte Water) wederomme gefallgiert was, heeft hem tot sijn ander resolutien moeten begeven ende is den derden Augusti met sijnen Legher voor *Grol* ghecomen daer van Prince Mauritz wegen in garnisoen was den jonge Heere van Dort (vanaf 1597) met 18 vendelen knechten, gheschat sterck op 13 ofte 14 hondert mannen; op het eerste aencomen werdense met schermutsinghe ontfangen. Dan heeft zijn begravinghen daer naer voort ghebracht ende nam den 10 Augusti met geweld ende stormender handt twee halve manen van de buyten wercken van der stadt; daer hij veel verloor ende hadde onder doode ende ghequetste wel 6 hondert man gheschat, waeronder eenighe van Spinolas maeghschap met 8 ofte 9 Capiteynen

ende veel officieren waren; daer dat mede ghequetst werden twee graven van Oost Vrieslandt, te weten Graef Jan van Riebergh met sijnen broeder Graef Christoffer; die van binnen leden mede schade ende verloren den Lieutenant van de compagnie van den Colonelle Dort, ghenaemt Capiteyn Appel van der Schueren, sone van den ouden Appel, een seer ghedetermineert soldaet.

In 't winnen van dese buyten wercken ende trencheen heeft Spinola grote cloeckheyt ghe-toont, sijn volck niet sparende, maer die so wel tot graven als tot vechten onder 's vyants gheschut als beesten aen-drijvende door sijn ruyterije met haer corte-lassen; des niet tegenstaende werden wel drie mael met geweld afgheslaghen; maer de vierde mael creghen sij die inne mette contrescharpen ende een deel mede van de belegherde onderscheppende, dat sij niet alle weder in de stadt conden keeren, ende doen heeft Spinola op die buyten wercken sijn geschut ofte baterye ghestelt.

Als nu de belegghers door 't winnen van de buyten wercken tot aen de grachten waren ghecome hebben die met groote haest, stoutheydt ende peryckel ghevult met alderhande materialen, ende sijn alsoo den 13 Augusti aenghecome tot aen de wallen van der stadt, jae mede gheraecht tot in de mijnen van der stadt daer het bus-cruyt al-reeds in ghestelt was, alwaer dat men, hant teghen hant vochten, en dit gheschiede ten drie plaetsen, af-schietende alle borstweeringhen der stadt ende sappeerden met houwelen de wallen.

D'oorsake van dit furieus aenvallen was, omdat bij Spinola eenighe boden met Brieven in handen ghecreghen hadde, aen die van Grolle, dat sij haer cloeck souden houden, sij souden binnen drie daghen ontset worden; also hij mede wel vernam aen 't Crijghsvolck dat dagelijckx nae Prince Mauritz van alle canten toe trock. Want hij hadde uyt Vrieslandt ontboden Graef Willem van Nassau met alle 't volck dat 't Landt sparen conde; mede uyt Rijnberck den Colonel Edmonds, den Overste du Boys uyt de Betouwe ende 't volck van Deventer ende Swol, ende dat marcheerde al nae Duysborgh met 't gheschut, ammunitie end alle Leghers ghereetschappe.

Waeromme Spinola alle vlijt aenwende om de stadt eer te vercrijghen ende bestont die aen drie plaetsen te bestormen den 14 Augusti, ende heeft sijn volck met groote pracht in slaghordre ghestelt ende hem schricklijck verthoont, daerop hij die van binnen dede aenseghen dat hij nu de belegerde niet meer tijts dan een ure te bedencken wilde vergunnen ofte wilde 't alle vermoorden; waer over die van binnen, namelijk de Borgerije seer verschrickt zijnde hebben den Gouverneur, den jonghen Heer van Dort te voete ghefallen biddende ten aensien hun generale weeckheyt etc. Waer over den Gouverneur hem onbedachtelijck tot accoord heeft laeten beweghen sonder de soldaten te vertoonen den Brief die hij van sijn Excellentie hadde, als dat hij op 16 precys soude ontset worden ende over sulcx hebben hij ende de andere Capiteynen buyten grooten noodt de stadt met generael accoord overghegheven den selven daghe ende sijn daeruyt ghetrocken met 18 vliegende vendelen, daer onder ontrent mochten wesen 12 hondert mannen ende wel hondert ghequetste met ontrent 15 ofte 16 ruyteren van Batenborghs compagnie.

Daer was mede binnen een vendel van de Andriessche ofte nieuwe Geusen, die mede als de vercoopers van Geertruytenbergh alomme worden uytghesloten; dan hoewel voor derselver vrijheyt mede geraccordeert was, soe trocken sij hun vendel te voren van der stenge ende verdeylden hun onder d'andere vendelen.

Den borgheren was twee maenden tijt ghegheven tot beraet om te blijven ofte te vertrecken; Alsoe trock het garnisoen daer uyt met grooter haest met bagghe ende bagagie, zijnde haer maer twee uren tijts daertoe ghegheven uyt vreesse van Mauritz comste: hun werden wagheneen gegeven tot Zutphen toe, daer sij sanderdaeghs 's noenens aenquamen. Ende hoewel dat Spinola seer gepresen werde van goede ordre ende discipline, so en passeerde dit garnisoen niet sonder plonderinghe van volck ende eenighe wagheneen.

Daer waren binnen Grol wel ontrent 100 doot gebleven, maer van buyten veel meer; men seyde van 8 ofte 900 ende dat door de groote furieusheyt van Spinola om de stadt inder haest te gewinnen. Want Prince Mauritz ter selver tijt was ghemarcheert nae Doesborgh, daer hij den 15 Augusti als alle 't gheschut ende Ammunitie geladen was om tottet secours te marcheren, tijdinghe creegh dat Grol overghegeven was: waer-omme Prince Mauritz terstont sijnen Legher weder scheyde ende elck in sijn garnisoen sont om alle plaetsen te besetten, verwachtende wat Spinola voordere voornemen soude.

Spinola hebbende dese victorie wel haest ende buyten opinie ghecreghen wel ten tijde als zijn Legher vol gebrecks was ende overmits den grooten reghen seer erbarmich ghestelt, zijnen vijant op de beene om wat groots te avonturen; hij wenich beschanst zijnde heeft daer moeten blyven ligghen om de wallen en grachten van Grolle te repareren; ende om 't gebreck van victualie moeste hij resolveren weder nae den Rhijn te trecken ende besloot over sulcx Rhijnberck te gaen beleggen gevende last aen den Grave van Busqoy om met sijn volck op te breken van Moock ende Rhijnberck vande Ghelderse zijde te besluuten dat welcke hij terstont dede.

N.B. Rijnberck werd tot ontzetting van de Staatse partij door Spinola ingenomen.

**Boek 28, fol. 146    October 1606.**

**Spinola heeft Rijnberck genomen en er is muiterij uitgebroken onder zijn troepen.**

Hier en tusschen hadden de Staaten aen Prince Mauritz belast zijnen Legher noch bijeen te houden, hoopende bij die occasie te vinden yet teghen Grol ende Lochem voor te nemen. Prince Maurits mede meijnende dat Spinolas macht gheheel met dese mutinatie soude gebroken wesen, te meer om dat zijn volck meesten deel in het Landt van Gulick gheleghert hadden en seer besch was zijn conqueste te verzeekeren.

Hieromme resolveerde noch yet voor te nemen ende tooch metten Legher voor Bisselick den 24 October ende quam nae Neder-Elten ende sondt Graef Ernst van Nassou met drie regimenten knechten ende 12 vanen Ruyteren nae Lochem die daer den 26 's nachts voor-quamen daer hun eenige vendelen uyte naeste garnisoenen bij-quamen ende begoste de plaetse te besluuten; den 27 approcheerde hij vast ende plante 's nachts seven stucken gheschuts; den 28 approcheerde hij noch ende begoste den 29 te schieten. Daerop die van binnen parlementeerden van de plaetse over te gheven ende toghen daer uyt ontrent 500 manne naer Rijnberck toe, zijnde van diverse Natien.

Prince Mauritz op de impressie, die hij hadde dat Spinola zijn Legher niet weder en soude kunnen bijeen brenghen, marcheerde vast lanxaem ende wilde de uytcomste van Lochem sien, aleer hij Grol aentasten wilde, hoewel Graef Hendrik zijn Broeder al van den 25 (Octobris?) was komen logeren met een deel ruyteren te Winterswijck, ende vandaer die van Grol inne hielt. Hier werde van Prince Mauritz versuymt het goet weder van de maent October, ende de tijt datter wat soude moghen uyt gherecht worden, eer Spinola hadde connen aencomen, welcke versuymenisse quam uyt de impressie dat hunnen vyandt gheenen Legher weder soo haest soude kunnen maken, vermeynende tijts ghenoech te hebben tot haer voornemen dat alsoo niet uytviel.

Want Prince Mauritz den 30 Octobris eerst met zijn volck voor Grol quam ende Graef Ernst te Eiberghen ende begonnen den lesten de stadt te besluuten ende daer vooren te approcheren, daerinne zij terstont veel beletsels kregghen mits de groote veranderinghe van 't weder den eersten Novembris vallende met eenen ghestaedighen reghen die bleef duerende, want door den grooten reghen en konde men 't Landt aldaer niet ghebruycken dat seer leegh ende moerastich is ende de soldaten die op de wacht moesten staen bij dage ende nachte nat wordende ende nat blijvende, werden terstont sieck soo dat in corte daghen 't Legher vol sieckten wert ende een groot deel van 't volck kranck, veel gebreck van broot ende voeragie hebbende om dat de wegghen soo diep waren. Dies Prince Mauritz verschoonde zijn volck van wercken uyt compassie den eenen daghe vooren ende den anderen dagh naer, op hoope van beter weder ende met impressie dat Spinola gheen Legher soude kunnen maecken, ende hem de plaetse niet ontsetten connen welcke opinie veroirsaecte dat de Leghers ende quartieren niet behoerlijck beschanst noch de approchen so ghevordert waren als de saken wel vereyschten; totdat Prince Maurits den 4 Novembris 's avonts verstont dat Spinola met ontrent acht duysent man te voete, neghen hondert peerden ende thien stucken gheschuts was ghecomen tot Dorsten, passerende de Lippe, de soldaten sonder bagagie verwillicht elck met drie daelders in gelde te gheven ende meer beloovende; ende logerende te Stadtloo ende Santloo, bemerckende dat Prince Maurits noch onbeschanst lagh, quam stracx nae Grol toe, arriverende den 6 Novembris 's avonts tot Vreden metten Grave van Busquoy waer-omme den sevendende (Novembris) Prince Maurits dede sijnen Legher in slaghordre stellen om zijnen vyant te verwachten.

Dan hij bemerkte doen dat hij niet het derde part en hadde in ghesonde vechtende mannen van 't geene dat hij daer behoorde te hebben, dat welke d'eerste was dat Prince Maurits dede te rugge peynsen ende despereren van zijn voornemen van Grol te veroveren. Daer bij dat noch gebeurde dat Spinola den 8 Novembris des morghens te peerde ende te voete met gheschut ende carroye passeerde door een moras dat Prince Maurits vastelijck gepersuadeert was bij alle deghene die daer bekent behoorden te wesen ende binnen Grol ghelegen hadden, niet passabel nochte quayabel te wesen, waerdoor Spinola vercreegh sulcken voordeel dat Prince Maurits niet moghelijck en was hem van de stadt te houden sonder slagh te leveren, ende dien noch te doen tusschen ende onder 't gheschut van de stadt ende des vyants Legher.

Dit alles bij Pr. Maurits over-merckt, resolveerde in der haest zijn Legher bijeen te trecken ende des stadts beleg te openen, treckende noch dien avont zijn gantsch Legher bij een naer Breevoort toe. 'T welck Spinola gewaer wordende, wierp die nacht noch in de stadt twee duysent man te voete met een goet deel buscruyt datter meest van doene was, en vertoogh den 9 Novembris weder nae Vreden ende terstondt naer den Rijn, achtende Grol nu buyten sorghe.

Prince Maurits siende het quaet weder noch continuerende ende dat de wateren so gegroeyt waren dat de reviere Issala daer deur wel vier voeten ghewassen was, ende dat zijn soldaten vast alle daghen minder ende krancker werden ende dat hij tegens Godes wille gheen voordeel doen en konde, heeft mede gheresolveert zijn Legher gheheel te breken ende heeft noch den 9 ende 10 Novembris vast alle zijn krancken naer Doesborgh ghesonden, ende is selfs den thienden nae noene mede opghetrocken niet sonder moeyte om zijn gheschut ende van Grol afghetrocken naer Selem ende den 11 tot Doesborgh ghecome ende vandaer zijn volck in garnisoen ghesonden.

In Grol was Graef Hendrick van den Berghe voor Overste, hadde binnen ontrent 700 mannen ende eenighe peerden. Daer was veel gheschuts binnen met alle de meulens, waghens, bruggen en de ponten van 't Legher etc. Dies hem cloeckelick geweert hadde, sparende genen arbeyt, cleyne hoope van ontset hebbende, voor dat in 't leste zijn volck door een gevangen van de beleggers vernomen datter secours voor-handen was. Dies zijn volck moet creghen ende schoten dapper uyt. Also hij selve den 9 Novembris aen Spinola schreef dat hij wel 38 tonnekens buscruyt verschoten hadde op eenen dag om de approchen te beletten. Nochtans soude zijn volck niet veel langer hebben connen tegenhouden, selfs verwonderende datse met so luttel volcx so wel uyt-gheshouden hadden zijnde besprongen aen vijf zijden ende geapprocheert tot aen zijn half maenen.

Dit leste stuck ofte ontset van Spinola is stout ende resoluut geweest, maer so het Prince Maurits gelegen hadde geweest om Grol een slagh te leveren soude hij moghelijck hem wel becommert gevonden hebben. Maer Prince Maurits altijd d'ooghe houdende op de conservatie van 't binnenste ende om tijdt te ghewinnen, en heeft om de stadt niet willen hassarderen.

Prince Maurits heeft voorts zijn garnisoenen ront-omme beset ende voor-togen ende al-omme ordere gestelt tegen de garnisoenen van Lingen ende Oldenzeel die beleg vreesden. De pest seer sterck binnen Lingen regnerende: dies de Graef van Solre met 100 peerden van Oldenzeel naer Lingen was gereden en verscheyden convoyen derwaerts werden geslagen bij Graef Hendrick van Nassouwen ende den drost van Zallandt den 28 en 29 Octobris doen af eenighe mejnden buscruyt binnen Grol te brenghen.

Den 25 Novembris is Prince Maurits in Des Gravenhage gekeert ende hebben de Staten in 't leste van de maent de compagnien van den Oversten Fox Regiment gecassert ende afghedanckt, ende die uyt Landt van Bruynswijck gelicht waren omdat zij op de betalinge van 't Landt niet wilden dienen; mede eenige Engelse tevoet en te peerd, omdat zij so onsterck van volck waren, maer daer mede werden de ander vendelen gevult. Zij hadden hun dit jaer veel onstercker ghevonden dan zij wel mejnden, omdat de vendelen so onsterck waren, so dat Spinolas leger veel sterker al-omme van voet-volck was maer niet van peerden.

## **Boek 28, fol. 146**

### **De val van Rijnbergh.**

Het verlies van Rijnberch heeft geen kleyn verslagentheyt in de Vereenigde Nederlanden ghemaect. Elcke stadt bemerkende ofte overleggende zijn eijghen swackheyt, siende nu gebroken

de maxime ofte opinie die men langhe ghehadt hadde: dat een stadt wel beset met goet krijghsvolck ende met ende met eenen Legher gesecondeert om die te assisteren, soude mogen onwinbaar geacht worden, maer dese onse oorloghen hebben wel ende meermael het contrairie bewesen. Dies veel kleynmoedighe genoegh claeghden over de langduerighe oorlogh ende lasten van dien. Daer veel toe hielp dat de oude hertighe mannen die het Spaensche joch gheproeft hebben, alle meest verstorven waren ende dat de regeeringe nu niet so wel van sulcke yveraers en ware.

**Reyd, Everhard van, Nederlandsche Historie met het vervolg van 't jaar 1559, 't Jaar 1644 Datering Stylo antiquo !**

Wy keeren nu weder tot de Nederlandsche saecken hier vooren gheseydt dat den Marquis Spinola in Januaro perposte na Spaengien was vertrocken, daer hy by de Coning wel onthaelt wierde maer groote scharsicheydt van Geldt vondt, doch evenwel heeft eyndelijck op hope van Vrieslandt ende Groeninghen te kunnen conqueren (dewijl Linghen ende Oldenzeel alreede veroverd waren) soo veel te weghe ghebracht, datter een mercklijcke somme by den anderen gheraecten, de welke weder met de contanten, die dit selve jaer met de silver vloote uyt Westindien comende soude betaelt werden. Ende is aldus den Marquis Spinola (in Hispangien ende Italien met sijn hofsche negotianten gehandelt hebbende) weder in Nederlandt ghecomen den lesten Mey, mede brengende neffens sijne contanten ende wisselbrieven, een seer volcomen ende absolute macht van den Coningh niet sonder groote jalousye vanden Eerdtsheer. Met dese penninghen wierden de nootsaekelijckste schulden betaelt ende eenigh peerdevolck twee maenden lakennen in betalinghe ghegheven, die tot grooten intrest ende diere in ghecocht waren. Daer nae is den Marquis Spinola in Vlaenderen getrocken ende heeft al daer de principaelste plaetsen ghevisiteert ende sijn crijsvolck, dat uyt alle quartieren al omme te saemen op ghecomen was, gemonstert. De meesten hoop van het voetvolck gaf hy elck een Coninghs daelder met belofte dat al haer t' achterheden soudent betaelt werden soo haest het legher soude gheplant wesen voor de plaetse die hy meynde te belegeeren, ende alsoo is hy in het beginsel van Juli by Coeverden, daer oock eenighe troupen laghen, met het gantsch legher aen ghecomen. Doch alsoo den reghen de wegen seer diep ende onbruyckelijck ghemaect hadde, konde hy sijn exploiten na sijnen willen niet vol voeren, nochte in Vrieslandt vallen.

**Vervou, Fredrich van, Enige gedenckweerdige geschiedenissen, ed. Prov. Friesch Gen. ter beoef. der Friesche Geschied-, Oudheid-, en Taalkunde(Leeuwarden 1841), pagina 218, 220, 223-225, 227, 228, 232.**

Het wert van Ceulen geschreven, dat Spinola hem seer stercket bij Rueroort, dan dat hij, om de veelvuldige regen, tot desen tijt toe niet en heeft kunnen voorttrecken. Tot Ceulen sijn veel meulens gemaect, die se op wagens sullen mede int leger voeren, alsmede enige cleine schepen, met canefas becledet, om tot bruggen over de rievieren te gebruycken.

Om dat Coeverden seer met regenwater omlopen is, ende qualijcken 18 vendlen knechten daerin konnen logieren, soo is d' Overste Lieutenant Eyssingha tot Dalen gelogiert, met 6 vendlen.

Den 6 Julij komtter schrijvent van Sijne Excellentie en Sijne Genade Graeff Willem van Nassau, dat Spinola met 80 vendlen knechten, 28 faenen ruyter, ende 3000 wagens, met allerhande ammunitie geladen, over die Rhijn ende Roer gepasseert is, ende sal de Graeff van Busquoi noch volgen, met omtrent 12000 man, soo men vermoedet. Tot Oldenzeel ende Lingen sijn gemunstert 7000 man. Sij roepen al nae Frieslandt te willen trecken. Sijne Excellentie maeckt hem oyck gereet, om de viant ter sijden aen toe trecken, ende hem te verhinderen, soo veel mogelijcken sijn sal, in sijn voornement Men moet weten, dat Spinola den laesten Junij ende den eersten Julij over de Rhijn ende Roer gepasseert is.

Graeff Willem, alle dagen tijdinge van Sijne Excellentie ontvangende, sendet mij veele brieven herwaerts, waeruyt ick gewaerschuwet werde van des viants tocht,



De viandt heeft den 4 Julij tot Dorsten ende daer omtrent gelogiert, den 5 tot Stadtloo, Suydtloo, Wullen ende Wessem, neemende die selvige pas, die hij het vergangene jaer toge, te weten nae Oldenzeel. Tot Lingen hebense gelaeten 500 man in guarnison, ende sijn mette reste naer Oldenzeel getogen.

Sijne Excellentie treckt met het leger nae Doesburch, alhoewel mell goede hopeninge ene tijt lang gehadt heeft, dat Enno; Graeff ende Heer thoe Oost Frieslandt, hem tot vrede soude verstaen; soo bevindt men uyt sijne brieff, die hij den 22 Junij, uyt Aurick gedateert, aen de Generaale Staten geschreven heeft, dat hij seer op die Embders verstoort is, verhalende, dat, niet tegenstaende haere rebellische verraderlike daden ende anslagen, in de welcke die Staten, so men hem berichtet, haer handthaven ende stercken, soo is hij nochtans te vreden, dat enige Gesanten van den Koninck in Groot Britannien sijne ende der Embderen saecken verstaen, ende alsoo daerinne oordelen; sluytende met stilswijgent buyten die Gesanten van de Generaliteit, die nochtans menichmael de saeken bijgeweest hebben, ende billicks haere meinunge daerin behoort plaets te grijpen, aengesien die Graeff voorsz. selver, in den Haeg hier bevorens gekomen sijnde, die Generaliteit als tusschen spreekers over 't accoort, in den Haege opgerichtet, begeert heeft, van welck accoort hij nu niet en wil holden. Wat die Koninck ende die Staten hierop andtwoorden sullen, mach de tijt leeren.

Mijn Heer Graeff Willem volhardet in de communicatie aen mij deur brieven, ende schrijft, dat Sijne Excellentie naer Zutphen sijn crijchsvolck eensdeels laet trecken, d'andere blijven tot Doesburch. Men vreset, dat de viandt op Swol sal willen aentrecken, vermits de stadt swack is.

Den 5 Julij, nae de oude slijl, lag Spinola met sijn leger tot Wessen, Wullen ende Epe, niet verre van Oldenzeel.

Den 10 Julij schrijft Graeff Willem, met copie van de brief van Sijne Excellentie, uyt Deventer, de dato den 7 deses, dat de viandt noch leyt omtrent Oldenzeel, Enschede ende die bovengenoemde dorpen, met vermoedent, dat hij nae Swol ofte Hasselt soude willen trecken, om deselvige toe belegeren. Sijne Excellentie heeft gesonden Graeff Jan Ernst, met 1000 man, omtrent Swol, om de plaetsen aldaer des te meer te verseeckeren; schrijft oyck, dat die Graeff van Busquoi marcheert omtrent Venloo, met seven regimenten knechten ende 12 cornette peerden. Die regimenten sijn dese, naemtlijcken twye Spaenschen, onder 't beleit van Don Alonso de Luna ende Don Juan Bracio; twye Walsche, onder de Graeff van Bossu ende Challon; twye Italiaensche, onder Don Alessandro de Monte ende Lelio Brancatio; een regiment onder 't gebiet van de Graeff van Tiron, ende sijn Irlanders. De Marquis Spinola heeft aen den Rhijn gelaten 't regiment van den Here van Assichourl, 't regiment van Barlaimont, ende Don Pedro Serniento, Spaenjaerden, met 8 vendlen. Den 10 Julij crijg ick oyck tijdinghe, dat Graeff Jan Van Redbergen in sijne graefschap noch holdet, tot dienst van de Spaenschen, een nieu aengenomen Duyts regiment knechten met enigeruyter; men achtet dit volck sterck te sijn omtrent 3000 man.

Brieven van Sijne Excellentie, komende van Deventer, vermelden, dat Spinola den 8 Julij is komen logieren tot Ghoor, in de Twent, ende dat men gisset, hij sal Deventer ofte Swol belegeren.

Dese continuatie van de regen doet hem veel beletsel, gemerckt bij aen sommige steden ende schansen niet komen kan, op te welcke hij het oog geworpen hadde.

Den 12 Julij komtter enen brieff uyt den Haege, van de Generale Staten, aen de Magistraet van Embden, datse goedts moets sullen sijn, ende senden haer 3 schepen van oorloge, om, deur bevel des Magistraets, alhier gebruikt te mogen worden, als mede enige duysent guldens, tot behelp van hunne nootwendicheiden.

Spinola treckt nae Locchum, 't weck is een clein stedeken.

Den 16 Julij continueert die regen in sulcker maniere, dat men oordeelt, dat op andere jaeren soo veel Waters niet gevallen is omtrent Alerheigen; hierdoor wert Spinola seer verhindert, om veel te kunnen verrichten.

Het volck, soo te peert als te voet, dat bij de Marquis Spinola is, wert geachtet sterck te sijn 18000 man, ende 't volck, dat de Graeff van Busquoi leidet, wert geachtet op 11000 man, Nu komt die tijdinge, dat Graeff Jan van Redbergen marcheert naer Lingen, met sijn regiment sterck omtrent 3000 man.

De Prince Mourits van Nassau leit met sijn volck tot Deventer ende daeromtrent, wachtende, wat de viant sal attenteren, om hem te verhinderen, soo veel mogelijcken sijn sal.

Alle advisen gaen daerop, dat de Spaenjaert van meinunge is de stadt Embden toe belegeren.

Den 16 Julij schrijft Sijne Genade Graeff Willem van Nassau aen mij, nae luydt die brieven van den 11 laestleden, dat de Graeff van Busquoi tot Mooock, aen de Masekant, leyt, met sijne voorverhaelde leger, ende heeft des morgens omtrent seven uren, bij Kekerdom, op te kant van de Wael, boven Nimwegen, in 35 cleine schepen ende een wat grooter, sijnde het veerschip vant voorsz. dorp, ingescheept een regiment Spaenjaerden ende een regiment Italianen, ende meinden alsoo in de Betau te vallen; maer Capitein Du Bois tot bewaringe van de Betau met enich volck aldaer gesonden sijnde, heeft se met schade wederomme terug doen keren. Komende nu aent landt, hebbense haere schuyten verlaeten, is alsoo die Capitein van de jachten, met peryckel van sijn levent, weder over bij Du Bois gekomen, seggende, datse van meinunge waeren, die Betau intoenemen, ende volgens Nimwegen toe belegeren.

Graeff Willem van Nassau schrijft mij, dat Spinola met 8 stucken op te stadt Locchum geschoten hebbende, ende gekomen sijnde tot op te kanten van de grafft, hebben die van binnen die stadt overgegeven op ten 13 Julij.

Dese langdurige regen verhindert die viant groteliken, waerdeur hij alsulcken voortganck niet kan, gewinnen, gelijk hij hem selver ingebeeldet hadde. Alles wert seer dier in sijn leger: het punt butter 9 stuyers, het broodt naer advenant, een punt kees 8 stuyers. Hierover hebben die Generaele Staten die licenten verboden, soo dat de viant alles van Ceulen, ofte van Bremen, toe wagen moet laeten komen.

Den 21 Julij hoort men, dat Sijne Excellentie sijn leger noch dagelicks verstercket, soo met Fransoisen als met Duytschen, treckende lancks den Iyssel stroom, om, soo veel mogelijcken, des viants aenslagen toe verhinderen op te steden Sutphen, Deventer ende Swoll.

Omdat alle provintien niet enich sijn int sluyten van de licenten, soo blijft het vorige verbott te rugge.

Spinola leyt stil met sijn leger omtrent Locchum, Goer ende Oldenzeel.

Den 26 krijg ick schrijvent van mijn Heer Graeff Willem van Nassau, dat omtrent 5000 man te voet ende te peert, uyt Spinola leger, bij Swol, aen Berkummerbrugge geweest sijn, in meinunge etwis, so men vermoedet, op te schans Swarte Sluys, ofte die nieuwe wercken buyten Hasselt, t'attempteren; ende hebben die van Swol midlen tijde die voorsz brugge eensdeels affgeworpen. Geraerd van Wermelo, Drost van Sallant, schrijft uyt Swol, dat dit volck getrachtet heeft, onder die stadt het Swarte Water te passeren, om alsoo Mastebroeck uyt te plunderen.

D'aenslach van de viant op Mastebroeck gefeilt sijnde, is met het volck weder te rugge getogen; ende schrijft mijn Heer Graeff Willem mij, dat sijn leger nu leyt tot Hollen ende Harkenstein, niet verr van Deventer.

Ick bevind ahier sommige onder die Magistraet, de welcke de sonde soo clein achten, dat oyck bloedt schande, eebreuck ende horerije niet allene ongestraffet blijven, maer oyck geexcuseert worden, gelijk ofte die sunde geene sunde en waere.

Van de Graeff Enno van Oostfrieslandt hoort men, dat hij hem een weinich nae vrede soude willen neigen; maer daerop kan niemant hem funderen, deur dien men alle vorige acten ende handlunghe weet, waeruyt blijcket, dat het op bedrog gaet. Nochtans verstaet men, dat hij een groot naedencken krijget op sijne beide broederen, Graeff Jan van Redbergen ende Graeff Christoffel van Oostfrieslandt, om datse haer alle beide in dienst van den Koninck van Hispanien houden, besorgende, datse t'eenigen tijden met het Spaensche krijchsvolck mochten int landt vallen, ende, onder den deckmantel van de stadt Embden toe belegeren, sij haer eygene hoocheit ende proufijit daer onder souden soecken, ende hem alsoo sijn landt verderven, ende eyntlicken hem verstoten; waerop hij billick wel heeft te letten, gemerckt die beide broederen seer int heimelick clagen, dat haere outste broeder haer verongelijcket.

Den 30 Julij, 's morgens omtrent 3 uren, heeft men sulcken vreselijcken donderen ende hlixemen binnen Embden gehoord ende gesien, dat, bij nae een halff ure lanck, gedurich de locht niet gesloten was, met alsulcken crafftigen wint ende regen, dat sommige huysen daarvan beeffden.

Graeff Jan van Redbergen is met zijn volck nu int leger, bij Spinola, gekomen, 't welck men hoort, dat nu omtrent Groll leyt, haer beschansende van buiten, tegens d'aenkomste van de Prince Mourits van Nassau, met het leger, die hem noch dagelicks verstercket.

Die drye Generaliteits schepen hebben weinich dagen voor Embden geleit; maer vermits de viant hem onthoudet met zijn leger in de Twent, soo sijn die twye schepen, te weten van Amsterdam ende Horen, van hier getogen, om elders gebruyckt te worden, ende is het derde, van Dockum, voor alnoch hier gebleven.

Den eersten Augusti is Graeff Willem van Nassau, deur begerent van Sijne Excellentie ende Raeden van State, met ses vendlen knechten ende ene faene ruyter, van Gronningen naer Swol getogen, om het leger te helpen stercken, gelijk Sijne Genade mij selver schrijft, op hopeninge, om Spinola sijn voornement te verhinderen.

De Graeff van Busquoi leit noch met sijn leger tot Moock, op te Masekant, hebbende tot noch toe, deur Godes schickinge, niets verrichtet, dat tot nadeel van de Vereenichde Landen strecken kan.

Men verstaet, dat Philippus, Prince van Orangien, die ick nae sijne lang duirige gevanckenisse in Spaenyen, in den jaere 1597, binnen Bruyssel gesproocken hebbe, nu in Franckrijck sijnde, aldaer gehuwelickt is met ene Princesse van Conde.

Den 4 .Augusti komtter ene brieff van de Staten Generael, uyt den Haege, aen de Magistraet van Embden, spreekende, dat deur het menichvuldich aenhoudent des Konincks van Groot Brittanien, opt versoeck van Graeff Enno van Oostfrieslandt, die Staten van meinunge sijn, mede enige Gesanten herwaerts te senden, tegens het laeste van dese tegenwoordige maent, met begeerte dat die Magistraet alhier haere saecken daernae willen richten: wandt se meinen die hervatttinge vant Hagissche accoort wederomme bij de handt te nemen, verwachtende van de Magistraet antwoordt op desen allen.

Sijne Excellentie crijcht noch dagelicks meer volck, te voett ende te peerdt, uyt Duytslandt, dewelcke Graeff Ernst Casimir van Nassau, van Wolphenbuttelt ende elders opgelichtet sijnde, naer Bremen, voorts op Gronningen, over sendet, om alsoo bij Sijne Excellentie omtrent Zutphen te mogen komen. I

Den 7 Augusti Sijne Excellentie versaemlet hem tot Doesburch met het leger.

Binnen Grol legen 19 vendlen knechten, onder 't gebiet van den Oversten Diederich van Dort Nae dat dese stadt omtrent 14 dagen belegert waere geweest, hebben die soldaten geweigert t' arbeiden ende te vechten, waerdeur Spinola die stadt verovert heeft; ende sijn daeruyt getogen 18 vendlen knechten, sterck in gesunde mannen 1100. Sijne Excellentie was gereet, om met ruyter ende knechten voort te trecken, ende de stadt (soo muelijken) t' ontsetten, wanneer die belegerde noch ene dach ofte twye de stadt hadden willen houden.

Dese lagdurige regen verhindert die Spaenschen in velen manieren; ende werden hier deur die vruchten, int velt staende, seer verdorven.

Omtrent den 10, 11, 12 Augusti is Marck Graeff Jochum Ernst van Brandenburch ende Anspach deur Gronningen nae Zutphen gereiset, met omtrent 200 peerden, om bij Sijne Excellentie te mogen komen.

Die Staten Generael der Vereenichde Nederlanden vergaderen, veel volcks. Men achtet, dat se nu, nae de rollen der munsteringe, betalen 4000 te peert ende 450 vendlen knechten; maer hier onder schuylt soo groten bedroch, dat men bijnae het derdendeel niet kan vinden, die de Capiteinen soecken, om des proufijts halven, tot haer te neemen, ende te verduyteren, Ende wert hierover bij velen geclaget; dan het schijnt, dat Godt de Here d' Overicheiden het verstant niet verlichtet, om hierin ordre te slellen; 't welck mijns bedunckens seer wel, ende tot groot vorndeel der Provintien, kunde int werck gestelt werden.

Den 11 Augusti is Spinola, van Groll, met bet leger opgetogen, principalijcken om dat, die regen continuerende, hij gene vivres kunde bekomen, gemerckt de selve oft van Ceulen ende Munster, ofte van Bremen over Lingen, moeten op wagens int leger gebracht werden.

De Prince Mourits van Nassau is den 12 van Zutphen, met het leger, den Rhijn opwaerts getogen, volgende alsoo Spinola van ter zijden.

Den 13 Augusti is Spinola, met sijn leger, omtrent de stadt Rhijnberck gekomen, gelijk mede de Graeff van Busquloi, enige dagen te voren, met 3000 man te voet, ende 400 te peerdt, hem daeromtrent verwoecht hadde, latende nochtans sijn overich volck tot Moock, aen de Mase-stroom, in een schans, die hij aldaler gemaect heeft.

Binnen Rhijnberck leggen nu 50 vendlen knechten ende twye faenen ruyter, onder het gebiet van den Schotsen Collonel, Edmundt genaemt; ende oft hij quame t' overlijden, soo sal Utenhove, Collonel vant Utersche regiment, 't gebiet hebben.

Binnen Berçk is mede getogen een Franchois .....

Brieven vuyt het leger, van den 18 deses gedateert, ende aen mij gesonden, vermelden, dat Graeff Ernst van Nassau, met enige regimenten knechten, den 16 voor Locchum gekomen is, rnaeckende sijne naerderinge op te kanten van de grafft.

Sijne Excellentie is oyck met het leger opgetogen, om Grol toe belegeren, alwaer Graeff Hendric van den Berg in leit, met 8 vendlen knechten, D' viandt heeft tot twye verscheidene tijden, telcken mael omtrent 200 man, met pulver naer Grol gesonden, dan sijn verhindert ende geslagen.

Omdat Spinola, omtrent Nuys leggende, gene diversie sal maecken, ende verhinderen, dat die belegerunge van Grol te niete gha, heeft de Prince Mourits ene schipbrugge hij Schenckeschans doen leggen, om in allerijl, dies noott sijnde, in de Betau te mogen komen, tot welckers bewaringe Sijne Excellentie den Collonel Guillaem Brog, met een Schots regiment knechten, aldaer gesonden heeft.

Nae dat Graeff Ernst Casimir van Nassau 13 grove stucken voor Locchum geplantet, ende daermede vijff malen. geschoten hadde, hebben die van binnen die hoeden opgesteecken; sijnde alsoo, op ten 19 Octobris, met vliegende vendlen, daeruyt naer Rijnherck getogen, sterck 400 man, onder vier vendlen, soo Spaenjaerden, Walen, als Duytschen. Hier staet aentomercken, dat Spinola voor Locchum op ene Donderdach gekomen, ende op ene Sundach het stedeken ingegregen heeft, gelijk mede Graeff Ernst dese stadt op ene Donderdach belegert, ende des Sundaechs daeraen ingenomen heeft

Den 20 Octobris heeft die Prince Hendrick geslagen 500 man, ende 4 Capiteinen gevangen bekomen, die welcke meinden binnen Groll te geraecken.

Die gemuytineerde vermeerderen haer, sijnde nu tot Terheyden, in een dorp onder Breda, sterck 1500 man.

De Prince Mourits is met het leger, den 21 Octohris, voor Groll gekomen, leggende sellfs, met Graeff Willem, op te Leveler Esch, aent zuyden van de stadt; Graeff Ernst Casimir aent noorden, ende de Heer van Dort aen de westsijde; beginnen, deur behelp van dese lange nachten, dapper aentoschansen.

Die gemuitineerde hebben ene schermutsinghe gehouden, waerover die Lieutenant des Aertshertogen eygene faene, ende enige andere, dootgebleven sijn; hebbende haer vervolcht tot Hoochstraten toe, den Oversten Dom Alonso de Luna, maer niet wijders.

Voor Grol doet men sijn best, om aen de stadt te mogen komen. Ende is de Marquis Spinola, met 10000 man te voett, ende 2000 te peerde, tot Vreden gekomen, op ten 29 Octobris, sijnde ene mijle weechs van Groll. Dies niet tegenstaende houdet de Prince Mourits 't volck bij eenander, ende die stadt besloten, hopende op een cort eyndt, wachtende, wat de Marquis sal attenteren.

Den 5 Nouembris Men schrijft mij vuyttet leger, dat, Spinola seer hardt met sijn leger aendringende, Sijne Excellentie heeft moeten Graeff Ernst ende de Heer van Dort ut hunne quartieren tot hem neemen, vresende enich groot ongeval, principalijcken om dat sijn leger, deur de gedurige regen, seer gewacket was, invoegen dat sommige compagnyen, 100 man sterck geweest sijnde, nu, deur grote kranckheit, op 40 man gewacket waren. Die quaede wegen, om vivres ende andere nootwendicheiden voor het leger, gaven grote oysaecten, om op ene afftocht (hoewel niet seer roemlijcken) te dencken; ende is volgens de Prince Mourits van Nassau, op ten twyeden Novembris, met het leger van Groll te rugge nae den IJsselstroom getogen.

Deur dese cleine voorspoedt, de welcke Sijne Excellentie dese somer gehadt heeft werden vele menschen flaeumodich daarvan spreekende op verscheidene manieren, jae tot nadeel ende disreputatie van de huysen van Nassau. Ick weet seer wel, ende sullent alle menschen moeten bekennen, dattet Godt de Here niet anders en beliefft. Ende wanneer ick overdencke die grote verachtige van Godt ende sijn heilich woort, die hoererijen, dootslagen, ende diergelijcke grouwelijcke sunden, die bij mijnen tijden, doen ick 't leger mede hanteerde, gepleget werden, over de welcke oft weinich jae somwilen gene straffe en geschiede, te meer wijl die grote Heren ende Officianten, leyder! hun van vele sunden niet en kunnen ontschuldigen, soo isset geen wonder, dat Godt die Here gene victorien gheeft. Ende ick besorge, indien daer inne gene andere ordre gestelt wert, dat die Spaenjaerden ende hunne consorten voortaan noch meer ende meer gelucks sullen genieten; wandt doen het volck Godts, in de woestine reysende, begonnen te horeren, ende andere grouwelen te bedrijven, nam de Here sijne zegen van haer, ende lietse vallen in de handen haerder vianden, diese wredelicken tracteerden.

Graeff Willem van Nassau is, naet scheiden vant leger, vergeselschappet sijnde met Jocchum Ernst, Marckgraeff van Brandenburg, op ten achten Novembris, binnen Gronningen gekomen. Ende is de Marckgraeff van meinunge, deur Embden nae Duytslandt te reysen; tot welcken eynde ick enige schepen nae den Delffzyl gesonden hebbe, tot dienst van Sijne Furstlicke Genade.

### **Brief van Sasbout Vosmeer van 30 November 1606.**

**In van Meteren, derde druk, dl. III, blz. 153-156 staat tekst over de belegering van oktober-november 1606 gezien van Staats zijde.**

Wij kwamen 3. October tegen de nacht van Oldenzaal te Groenlo, terwijl de inwoners feest vierden wegens de overgave van Rijnberk. Wij namen volgens gewoonte onze intrek in een tamelijk. ...<sup>1</sup> herberg en bespeurden aanstonds, dat men in geen enkel opzicht aan de belofte had voldaan; de wijding der altaren moest dientengevolge tot de op 8 October vallende Zondag worden uitgesteld. Wij hebben toen slechts het hoofdaltaar ter ere van St. Calixtus paus gewijd, de 13<sup>e</sup> d.o.v. negen altaren lager in de kerk<sup>2</sup> en daags daarna, die aan St. Calixtus gewijd was, hebben wij ons naar Lochem begeven, waar wij de volgende dag, een Zondag, drie altaren hebben gewijd. Ik heb de bevolking in aanhoudende bijeenkomsten laten onderrichten en Woensdags daarop aan ongeveer 300 personen het Vormsel toegediend.

Inmiddels bereikten ons geruchten, als zouden de vijanden voornemens zijn de stad te heroveren, en werd ons door sommigen geraden naar Groenlo terug te keren, omdat dit sterker was dan Lochem. Ook wij hielden daartoe over wegens de ziekte van Dr. Petrus, waaraan hij twee dagen later omstreeks te 4 uren des namiddags is overleden. Door zijn begrafenis opgehouden, konden wij niet aan vertrek denken, ofschoon de geruchten steeds toenamen en zich verschijnselen voordeden. Daags na de begrafenis op de 22<sup>e</sup> begon de gouverneur<sup>3</sup> ernstig met mij te spreken over het dreigende gevaar en gaf mij te kennen, dat ik zonder gevaar niet kon vertrekken en enige dagen moest wachten, daar hij ons dan langs een andere weg kon laten wegbrengen, zo er gevaar dreigde. Inmiddels ontbood hij van alle kanten zijn garnizoen, waarvan hij niet meer kreeg dan omstreeks 800 man - 650 voetknechten en 130 ruiters - ofschoon er in het geheel 1500 hadden moeten zijn. De vijand naderde nu, 10.000 uitgelezen voetknechten en 3000 ruiters sterk, en toen de gouverneur des avonds verklaarde dat aan een beleg niet viel te twijfelen, werd er naar Oldenzaal geschreven, vanwaar het antwoord kwam, dat men de prelaat halfweg moest brengen. Dit is echter verzuimd, ofschoon een geleide om een andere reden werd gezonden.

De 25<sup>e</sup> heb ik in de St. Calixtuskerk nog drie altaren gewijd en werd de stad omsingeld, zodat niemand haar kon verlaten, en wel door de vijandelijke ruitery, die alle punten bezette, terwijl de rest van het leger naar Lochem<sup>4</sup> trok, echter niet zonder dat die van Groenlo hen groot nadeel hadden toegebracht.

<sup>1</sup> Er staat .satis peregrino hospitio". Ik verklaar niet te weten, wat daannede wordt bedoeld.

<sup>2</sup> Zo heb ik gemeend de woorden "in inferiore ecclesia" te moeten vertalen.

<sup>3</sup> Graaf Hendrik van den Berg.

<sup>4</sup> Achter dit woord heeft Dr. Brom een vraagteken geplaatst.

Bij dit beleg hebben zich twee bijzonderheden voorgedaan: 1e dat voordat Lochem werd belegerd, Groenlo door de ruitery zo nauw als -volgens de vijand zelf - geen stad ooit tevoren was ingesloten, hetgeen ten doel had de prelaat het ontsnappen en hulptroupen het binnenkomen te beletten; en 2<sup>e</sup> dat men zegt, dat uit geen belegerde en veroverde stad zo onophoudelijk en met zo zwaar geschut is geschoten en dat door zo weinig soldaten. Voeg daarbij nog, dat in al de tijd van het beleg geen berichten of brieven in de stad zijn aangekomen. Later hebben wij vernomen, dat zij, die een en andermaal te hulp kwamen, gedood zijn.

Lochem gaf zich daags na St. Simon en Juda (29. October) aan de vijand over, op een Zondag, juist drie maanden nadat het, ook op een Zondag, in onze handen was geraakt. Sedert begonnen de vijanden Groenlo met meer nadruk te belegeren, schansen en loopgraven te maken enz. Uit de stad werd dag en nacht geschoten; uitvallen hadden zelden plaats wegens het geringe aantal der onzen, maar berokkenden de vijand steeds schade, daar zeer velen sneuvelden of gevangen werden genomen, terwijl van de onzen slechts enkelen vielen. Het zomerse weer begunstigde de vijand zeer, totdat op 7 November des morgens een hevige storm opstak, die tot de volgende dag aanhield, toen de vijand, door de storm vermoeid, zich uit de loopgraven<sup>5</sup> had teruggetrokken. Op die tijd vertoonde zich ook ons leger in de flank, waarop de vijand zich haastig terugtrok. In het holst van de nacht zond hij het voetvolk vooruit, maar liet de ruiters bij de bagage, van welke enige gevangen genomen en naar Grol gebracht zijn.

Deze dag bracht ons opnieuw heldere hemel, zodat door Gods hulp de hulptroupen te beter in het oog vielen.

De nieuwe soldaten werden binnengelaten met al hetgeen verder ter verdediging van de stad nodig scheen; de graaf van Solre<sup>6</sup> en andere aanvoerders hadden zich met spoed naar het leger begeven. De vijand ging voort zich nabij het moeras van Bredevoort te verschansen, waarbij hij zich, bij voorkeur des nachts, allengs terugtrok, totdat hij, na de bagage te hebben vooruitgezonden, op de 12<sup>e</sup>, gewijd aan de H. Lebuinus, de patroon van de Kathedrale kerk te Deventer, na middernacht zijn leger oprak en op Zutphen aan trok, waar omstreeks 13 vendels tot de 15<sup>e</sup> in de omliggende dorpen bleven, daar men zulk een groot aantal niet tegelijk kon grieveven. Die dag zijn wij naar Oldenzaal teruggekeerd.

Van Zutphen komenden zeggen, dat daar en te Deventer alle kerken en gasthuizen vol gewonden en zieken zijn, en men gelooft, dat er voor Grol wel 1200 zijn gesneuveld. Er heerst grote ellende en verwarring; toch blijft er veel ruitery, zodat zij ons nog schijnen te belagen en bedreigen.

Onder het beleg hebben de gouverneur, de soldaten en de burgers zich allen flink gehouden. De gouverneur vertoonde zich overal en sprak de soldaten moed in. Deze gehoorzaamden vol vuur. Van het voetvolk hielden elke nacht 300 man de wacht buiten de stadsmuren, die door de burgers bezet waren; in de halve manen en de loopgraven, die door een onderaardse gang uit de stad toegankelijk waren, lagen de onzen in de onmiddellijke nabijheid van de vijand, dien zij aanhoudend bestookten. Op de officiële gebeden, die wij - met het Allerheiligste over de muren gaande - hadden gedaan, volgden vrijwillige van de burgerij. God was ons nabij, daar Hij door toedoen van soldaten, die op verkenning uit waren, een brief van Maurits aan zijn broer Hendrik in handen van onze gouverneur deed vallen. Deze werd door hem aanstonds naar de markies (Spinola) gezonden en bereikte hem na vele omwegen toch nog bijtijds, toen hij van Keulen te Borken aankwam. Zodra hij hem had gelezen, gaf hij, in strijd met den wens van alle andere bevelhebbers, het leger bevel in onze richting op te trekken en kwam na twee dagen bij ons aan.

In de stad werd gebeden en wel in het bijzonder, dat de vijand door storm en onweder mocht worden verdreven en als de Egyptenaren en Farao door slagregen en zand mocht worden overstelpt. De 6<sup>e</sup> November was het zeer helder weer, maar daags daarop, die aan den H. Willebrord is gewijd, stak er plotseling een storm op, zo hevig, dat men niet op de been kon blijven, en deze hield twee gehele dagen en nachten aan. Toen de vijand op de vlucht sloeg en de onzen naderden, werd de hemel weer helder .

<sup>5</sup> In de brief staat lacu.... Vermoedelijk is de bedoeling: lacunis.

<sup>6</sup> Zo noemt hem van Meteren. In de brief staat: marchio Solranus.

Daags te voren, te 8 uren 's avonds, waren enigen der onzen uit de stad getrokken om de vijand uit de loopgraven te verdrijven, maar hadden daarin niemand aangetroffen. In de vroegen morgen van de volgende dag zetten velen de vijand achterna en ziende, dat hij reeds tamelijk ver verwijderd was, gaven zij den markies hiervan kennis, die, hierdoor aangenaam getroffen, zich naar Grol begaf. Intussen had een gevangen vijandelijk hopman, die van oordeel was dat de gouverneur veel wist en met een zo kleine macht zich niet zo dapper kon verdedigen, zo hij niet zeker was van hulp, ons moed gegeven door te spreken van de nadering van ons leger. Men schonk hem, schoon een gevangene, geloof, schreeuwde tegen de vijand en raadde hem onder smaadreddenen te vluchten; inmiddels werd hij dag en nacht met grof en klein geschut bestookt, zodat de kogels als afgevallen eikels overal verspreid lagen. Dit viel de vijand des te zwaarder, daar hij zeker was van de overwinning en reeds dacht over de triomf en het gevangen nemen van den bisschop<sup>7</sup>. Later hebben een aan Maurits gezonden trompetter, gevangen kapiteins en de landlieden, bij wie zij in hechtenis waren, verklaard, dat Hendrik van Nassau bij zekere gelegenheid over de bisschop gesproken en gezworen had, dat hij hem ditmaal zeker naar zijn zetel zou brengen<sup>8</sup>. In gelijken geest plachten de Gedeputeerden te velde te spreken.

God zij geloofd, die de gebeden der nederigen heeft verhoord en de vijand verdreven. De Hollanders en Utrechters zullen hierover zonder twijfel meer kunnen zeggen<sup>9</sup>, daar het gerucht over het gevangen nemen van de bisschop hen vroeger heeft bereikt.

Ik schrijf U dit te midden van groote drukte. Wil het aan de haast toeschrijven, als ik iets verkeerd of duister schrijf: ik heb geen tijd om de brief over te lezen. De 12<sup>e</sup>, toen de vijand in de vroegte was afgetrokken, is er een algemene processie gehouden, waarbij men met het H. Sacrament langs de wallen ging, en is God gedankt voor de bewezen weldaden. Voorts is een nieuwe jaarlijkse feestdag ter ere van de H. Lebuinus ingesteld, waaraan "indulgentiae" zijn verbonden.

Geschreven 30 November vóór zonsopgang.

### **Wagenaar, J., Vaderlandsche Historie, Amsterdam 1753, dl. 9 pag. 61**

De Markgraaf (=Spinola) bespeurende dat zyn voornemen, om door de Betuwe en Veluwe te booren, byna onuitvoerlyk gemaakt was, besluit Zwol in te neemen, zendende derwaarts, over den Vegtstroom den Graaf van Zolre, terwyl hy om Maurits te misleiden, den Yssel, naar den kant van Zutphen peilen doet, als wilde hy over deezen stroom iets bestaan. Doch de aanhoudende regen belette ook den spoed van deezen togt. Warmelo die binnen Zwol geboodt, kreeg er zodra geene kennis van of hy boodt den Graave van Zolre, arbeidende om over de Vegt te komen, met behulp van twee oorlogsschepen, manlyk het hoofd, en noodzaakte hem eerlang terug te keeren. Toen eerst gaf Spinola de hoop op van over de stroomen te geraaken, waarom hy zyne gedachten op belegeringen liet gaan. Op den derden van Oogstmaand rukt hy zelf voor Grol en geeft Bucquoi bevel om Nieuwmegen aan te tasten, min op hoop van de Stad te winnen dan om de Staatschen af te trekken van 't beschermen des Ysselstrooms: hoewel Bucquoi voor 't verlies zynere agtbaarheid bedugt, onder voorwendsel van bekwaamer middelen te zoeken om over de Waal te koomen, sammelde, met het ondernemen van 't gene hem gelast was.

Binnen Grol geboodt een jong Heer, van Dorth genaamd. De bezetting was dertienhonderd man sterk, en toonde in 't eerste, herts genoeg om eenen uitval te doen; doch behielp zich daarna alleenlyk met schieten; waaraan Spinola zig weinig kreunde. De buitenwerken werden verlaaten, zonder eenen storm af te wagten. De Italianen, daarna de graft gevuld hebbende, kreegen den voet onder 't bolwerk. Toen gaan de Ingezetenen Van Dorth an, om 't uiterste niet af te wagten, noch eenen vyand te vertoornen die, zyne soldaaten niet spaarende, hen nog veel minder ontzien zou. De jonge bevelhebber laat zig beweegen, onaangezien hem, binnen twee dagen, ontzet beloofd was, waartoe Maurits zig, inderdaad, gereed maakte. De stad werdt den veertienden van Oogstmaand opgegeven by verdrag, volgens welk, onder anderen, de Ingezetenen die wilden, vryelyk vertekken mogten. Opmerkelyk is 't egter dat de meeste Ingezetenen, in Grol en in de andere Steden, die

<sup>7</sup> Zoo meen ik "de adducendo episcopo" te moeten vertalen. Met den bisschop bedoelt hij zich zelven.

<sup>8</sup> "ad sedem suam perduceret". Ik houd dit voor een sarcastische uitdrukking.

<sup>9</sup> De brief heeft alleen "poterunt".

tevooren op gelyke voorwaarde overgegaan waren, gebleeven zyn; als ware het hun om 't even geweest, welken Godsdienst zy oefenden, en onder welk eene regeering zy leefden.

**Na de verovering van Grol slaat Spinola het beleg voor Reinberg, dat genomen wordt. Daarna breekt er muiterij uit onder de troepen van Spinola.**

De Markgraaf Spinola zig diep in schulden gesteken hebbende, ten dienste des Konings van Spanje, hadt al sedert eenige tyd gebrek gehad aan geld en aan geloove. Uit Spanje kwam, door 't agterblyven der Westindische Vloote, geen onderstand. Eenige kooplieden diep ingewikkeld met Spinola, hadden moeten breeken; 't welk anderen afgeschrikt hadt van hem hunne penningen of geloof te vertrouwen. Tot nog toe hadt hy den morrenden soldaat, met eenig geld op rekening gepaaid; doch hiertoe was nu geen kans meer. De geduurige togten en belegeringen, en de strenge krygstuchd die de Veldheer obdehieldt, hadden het Krygsvolk in toom gehouden. Doch toen de Markgraaf na 't veroveren van Rijnberk besloot, dit jaargetyde geen nieuwe beleg te onderneemen, deedt de ledigheid het morren tot muiten uitbersten.

Veelen liepen tot Maurits; anderen naar elders over. Geheele hoopen doorstreefden het platte land, koozen zig hoofden en vingen eenen opstand aan, die geene weergade gehad hadt onder Spinola bewind.

**Het beleg van Reinberk. Pagina 214 vv**

De Markgraaf verliet na 't veroveren van Grol, het laage land, en, hooger op getrokken, sloeg een deel zijns Legers zig den tweentwintigsten van Oogstmaand neder voor Rynberk, dat, onlangs door Graave Ernst van Nassau met nieuwe werken merkelyk versterkt was. Bucquoi die 't eerst voor de Plaats kwam, hadt, onder weg, een Staatsch Oorlogsschip veroverd en eenigen andere verbrand. Doch eer hy de Stad 't eenemaal besluiten kon, hadt er Graaf Henrik Fredrik veertien vendelen knegten en eenige paarden binnen gebragt waardoor de bezetting meer dan tweehonderd paarden sterk werdt. Hy keerde te rug naar 't Leger zyns broers welk by Doesburg lag: doch eenige Fransche Grooten onder welken Soubise, Broeder des Hertogs van Rohan, was, lieten zig vrywillig besluiten binnen Rynberk om de konst van belegeren en verdedigen by ondervinding te leeren.

Eenige dagen hierna kwam Spinola zelf voor de Plaats, neemende voor zyn deel van 't beleg het aantasten eeniger werken die aan de overzyde der Riviere waren opgeworpen. Uit deeze werken deedt de Staatsche Ruitery den eersten uitval in welken Spinola byna gevangen werdt. De tweede geschiedde op het Leger onder

Bucquoi, in welken de Baron de Fleches een der Fransche edelen zig te diep onder de vyanden begeven hebbende, gevat werdt. De Staatsche Kolonel Edmond sneuvelde wat later, door het schieten van Spinola: waarna de Schans over den strooj in welke hy geboodt, uit schrik, verlaaten werdt. De werken der Stad zelve werden ondertusschen door schieten, ondermynen en bestormen, vinnig aangetast, en wakkerlyk verdedigd.

Maurits hadt, in deez gelegenheid den Staaten gevraagd wat hen te doen stondt en zy hadden alles aan hem gelaaten, zelfs ook slag te leveren, indien hy 't geraaden oordeelde. Hy deedt dan, op 't ontvangen van dit antwoord, om den zynen moed te geeven en den vyand te verbaazen, wakkere toerusting maaken, zig alleszins gelaatende, als hadt hy voorgehad, 't beleg op te slaan. Doch hy hadt by zig zelven beslooten den vyand het gantsche jaar op te houden voor Rynberk, en zelf noch slag te zoeken noch eenige belegering te onderneemen. Hy was met reeden bedagt, dat, wanneer hy den Yssel verliet, Spinola derwaarts keeren zou, en opnieuw over de stroomen tragten te komen. Hy vondt dan goed zig by Wesel neder te slaan, neemende, om den soldaat aan werk te helpen, by verdrag de schansen in, die de vyand omtrent de samenvloeiing van den Lippen en den Ryn, begonnen hadt. Ook noodzaakte hy Spinola, om zyn Leger welk tot nog toe open gelegen hadt, te beschansen.

De belegerden deden midlerwyl verscheiden uitvallen, in welken de Franschen geduurig blyken van ongemeene dapperheid gaven. Doch de moed begon te flauwen toen men de hoop op ontzet verlooren gaf. Ook kreeg men gebrek aan buskruid. De vyand had nu eenige werken bemagtigd, en de overigen waren te zwak om langen tegenstand te bieden, waarom de Bevelhebber Uitenhove tot



de overgave besloot, die op den tweeden van Wijnmaand geschiedde. 't Beleg hadt den vyand omtrent vyfhonderd man, den onzen weinig minder gekost. 't Verlies van Rynberk ging den Vereenigden Staaten zeer ter herte. Zy zagen van hoe weinig dienst de sterkste plaatsen waren als men ze, met geweld, begon aan te tasten. Ook hadt men in 't gemeen, grooter verwagting gehad van het Leger, welk dit jaar op de been gebragt was.

's Daags voor 't overgaan van Rynberk hadt Graaf Henrik Fredrik ondernomen Venlo, by nagt, te verrassen. Hy hadt reeds eene Poort, door middel van een petard, doen springen: doch werdt gestuit voor eene tweede: en door de Ingezetenen en soldaten, in grooten getale samengevloed, te rug gedreeven. Een toeleg om eenige Steeden in Vlaanderen door middel van zwemmers en schepen uit Zeeland, te overrompelen, liep ook, omtrent deezen tyd, vrugteloos af.

Kommerlyk zag Spinola deezen handel in. En vreezende dat de muitery verder voortslaan mogt, besloot hy zyne trouwste regementen in de naast Steeden te leggen, en de overigen te verspreiden over den Keulschen bodem, daar hy zig egter bescheidener gedroeg dan Mendoza eertyds gedaan hadt; alleenlyk eenig geld neemende van eenige Steeden om haar gebied te myden, en zig binnen de paalen van eerlykheid houdende, zo lang hem de nood niet drong.

De Vereenigde Staaten, 's vyands Leger gescheiden ziende, schiepen hoop op het herwinnen der Plaatsen die dit jaar verlooren waren, niet waanende dat Spinola middel vind en zou om zyne misnoegde troepen op nieuws te velde te brengen. Men draalde zelfs eenigen tyd met het aantasten van Steden.

Graaf Ernst van Nassau rukte eerst op den vierentwintigsten van wijnmaand voor Lochem, en overmeesterde de Stad, binnen vyf dagen. Ten zelfden tyde sloeg Prins Maurits zig voor Grol neder. Graaf Hendrik van den Berge geboodt binnen deeze vesting over zeshonderd knekten, en zyn eigen kornet paarden. Ook was hy rykellyk voorzien van geschut. Doch de zwaare regen verhinderde den voortgang van 't beleg en veroorzaakte eenige ziekten in 's Prinsen leger. Hier kreeg men ook eerlang berigt dat Spinola zyne verstrooide benden byeen trok, van zins om 't beleg voor Grol op te slaan. Hy hadt zyne Oversten, en door deezen, het krygsvolk weeten te bewegen om hem deezen korten dienst te doen. Maurits verdubbelde derhalve den arbeid voor Grol en begon zyn leger te beschansen doch te spade; zynde de vyand nu in aantogt.

Spinola hadt zeventuizend knekten en twaalf honderd paarden byeen gekregen, en was van zins, schoon Maurits Leger zeer veel sterker eenen slag te waagen: 't zy hy zig verliete op de dapperheid der zynen, of zig verzekerd hielt dat de Prins den slag schuwen zou. Hy trok, in goede orde op, en uit verspieters verstaan hebbende waar Maurits Leger zwakst was, verthoont hy zig door lange en moerassige wegen, derwaarts getrokken in volkomen slagorde.

Doch Maurits, schoon de Staaten hem tot slaan gemachtigd hadden, en 't volk met naamen de Franschen, daar sterk aanstonden hielt zyne troepen in veiligheid, binnen de Legerstede: voor reden geevende dat zyn volk ziekelyk was, en ligt verschrikken zou. Hy brak zelfs kort hierna op van voor Grol: en toen betrokken de beide Legers de winterkwartieren.

De Vereenigde Staaten dankten een Hoogduitsch Regiment af, welk dit jaar geworven was: also het meerder soldij trok dan de andere benden, en hierom een lastig voorbeeld gaf.